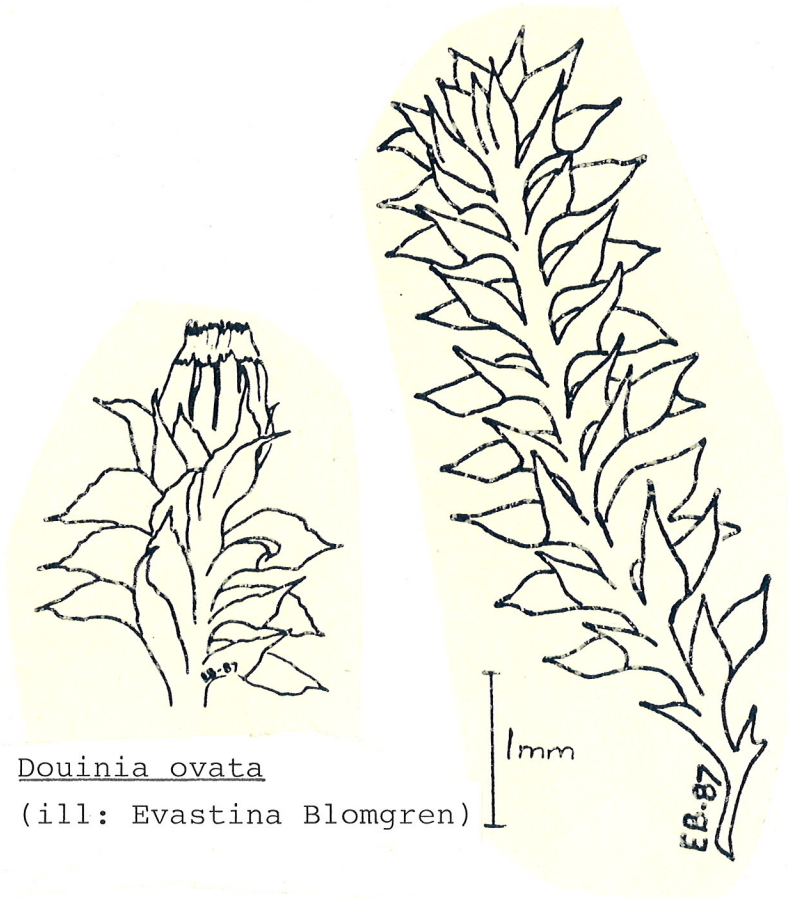

Mossornas Vänner

Douinia ovata

(ill: Evastina Blomgren)

innehåller:

	sid.
HEDENÄS, L.	En "ny" svensk lokal för Hygrohypnum montanum.....1
BERGQVIST, S.	Douinia ovata på Sotenäset i Bohuslän.....2
	Mossfynd.....4
ANDERSSON, H.	Kortfattad Sphagnumekologi för sydvästra Sverige.....5
	Exkursionsrapporter, Göteborg.....10
	Exkursionsrapporter, Stockholm.....14
	Höstprogram, Göteborg.....16
	Höstprogram, Stockholm.....18
	Medlemsförteckning, Stockholm.....19
	Tivedenexkursion i höst.....20
	Bestämningsservice.....21

FÖRENINGENS OCH TIDSKRIFTENS SYFTE: Att befrämja den amatörbryologiska verksamheten i de nordiska länderna.

INSTRUKTION FÖR ARTIKELSKRIVARE: Manus skall skrivas på A4 och elmaskin. Marginalerna lika stora vä-hö; 2-3 cm, uppåt 2,5-3 cm, nedåt ca 2 cm. Marginal upptill på titelsidan ytterligare ca 2-3 cm (dvs plats för rubrik). Artiklar och notiser av varjehandas slag välkomna!

TILL SALU: Vitmossflora (65 kr, frakt ingår), gamla nummer av tidskriften 10 kr styck + porto. Beställ antingen genom förskottsinbetalning till föreningens postgiro eller skriv till tidningens c/o-adress.

PRENUMERATION: 40 kr för 1987, till Mossornas Vänner, pg. 133788-0. Medlemmar/prenumeranter erhåller inbetalningskort med årets första nummer.

REDAKTION: c/o Pär Johansson, Birgittagatan 4 B, 414 53 Göteborg.

MOSSORNAS VÄNNER – KONTAKTPERSONER

SVERIGE (söder till norr):

Skåne: *Nisse Cronberg*, L. Södergatan 20 D, 223 53 LUND
tel. 046 - 154 69

Värmland: *Göran Sidenvall*, Karlav. 7, 671 00 ARVIKA.
tel. 0570 - 142 53.

Stlm/U:a: *Gerhard Kristensson*, Ekebydalsv. 87, 186 00 VALLENTUNA.
tel. 0762 - 718 57.

Västerbotten: *Lars Söderström*, Ekol. Bot., Umeå Univ., 901 87 UMEÅ.
tel. 090 - 16 60 54 / 19 43 33.

NORGE:

Oslo-omr.: *Arne Pedersen*, Snippen 7 F, 0566 OSLO 5.
tel. 02 - 37 00 40.

Magne Hofstad, 1927 RÅNÅSFOSS. Tel. 02 - 72 91 70.

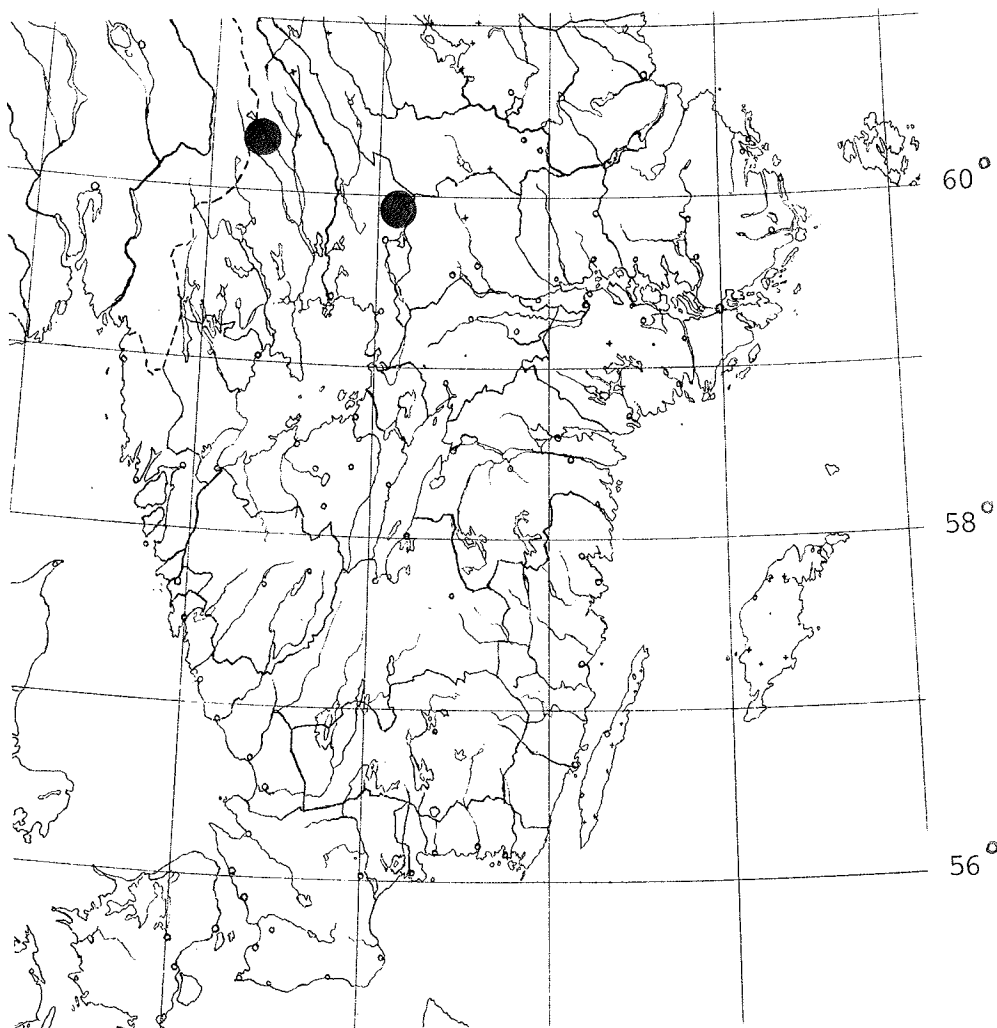
En "ny" svensk lokal för *Hygrohypnum montanum*

Lars Hedenäs

Hygrohypnum montanum (Lindb.) Broth. är en av landets sällsyntaste mossor. Hittills har arten bara varit känd från en lokal i östra Värmland. Under studier i Naturhistoriska Riksmuséets herbarium (S) i Stockholm fann jag emellertid nyligen material från ytterligare en svensk lokal, denna gång i västra Värmland. Fynduppgifterna är :

Värmland, Östmark, Konradsfors, 1857, O. Cron,
på stenar i bäckar (2 exemplar).

Kollekterna var felaktigt bestämda till *Campylium* (*Campylophyllum*) *halleri* (Hedw.) Lindb. De två nu kända lokalernas läge framgår av kartan (fig. 1).

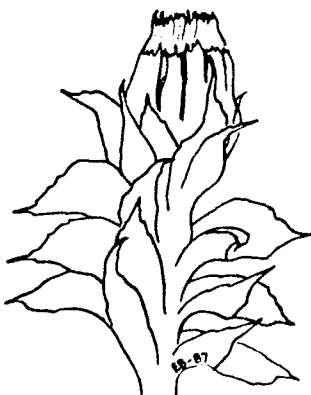
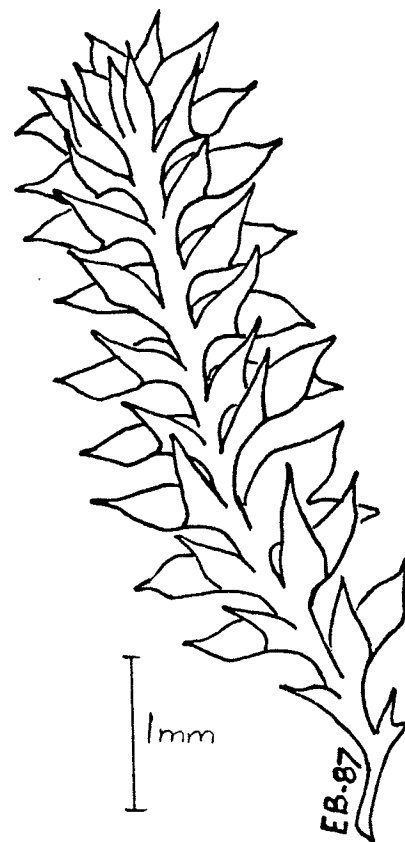
Figur 1. Kända svenska lokaler för *Hygrohypnum montanum*.

Douinia ovata på Sotenäset i Bohuslän

Sven Bergqvist
Dalgatan 7-9
456 00 KUNGSHAMN
tel: 0523-30980/32022

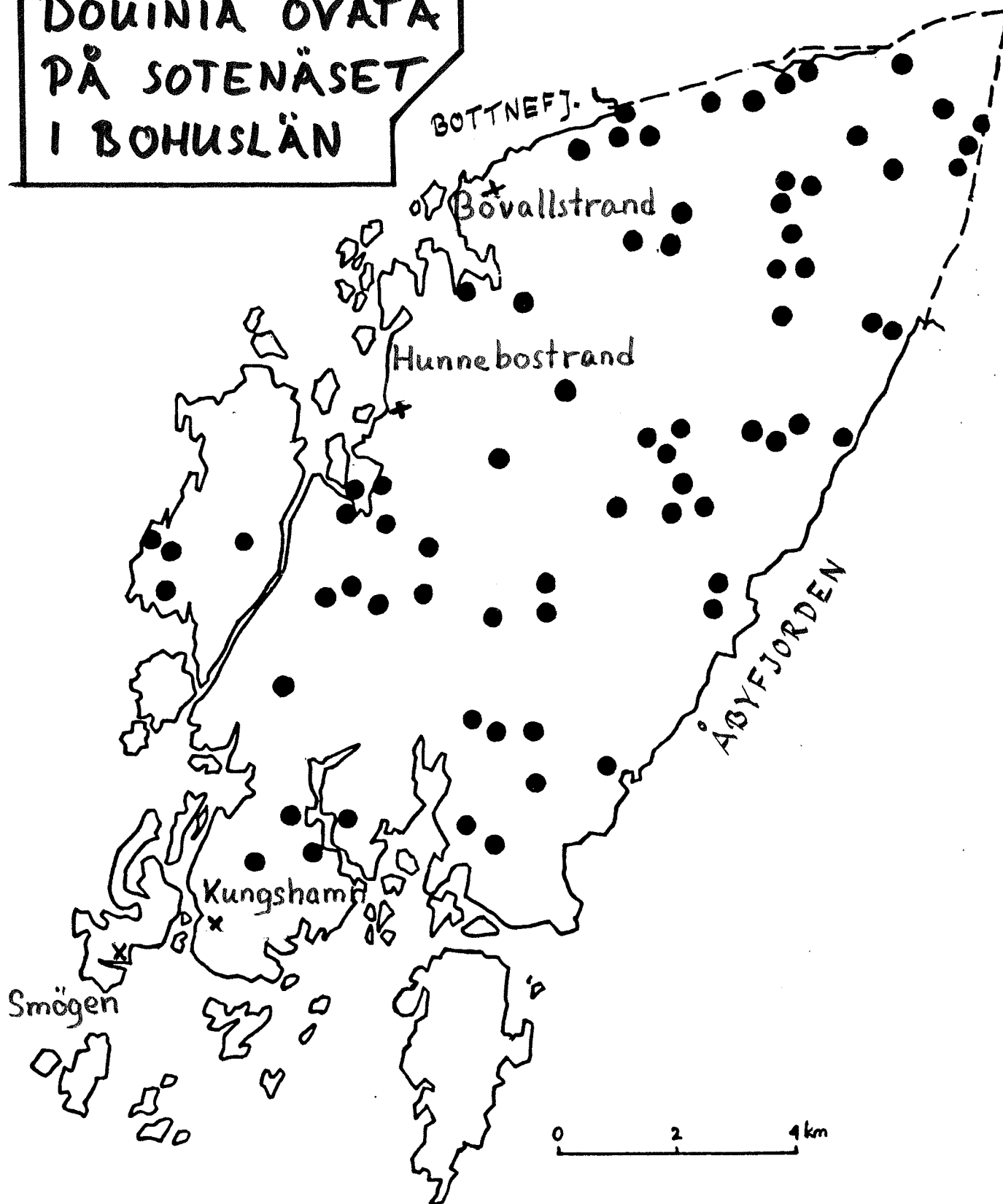
Man känner igen den på långt håll! Klippan! Den skall vara nordvänd, den skall vara torr och den skall vara i absolut lod. Den kan vara allt ifrån skymd bakom tät granskog till liggande helt öppet ut mot havet. Klippan! Oftast är den svartfläckig av sammetslaven, *Cystocoleus niger*, och ofta är den ljusfläckig av mjölllaven, *Lepraria membranacea*.

Och där finns den alltid, den kära lilla Douinian, med sin speciella, ljus gröna färg, ibland övergående i brunt och ibland vitprickig av cilierna på perianten. Har det regnat formar sig vattendropparna till små kulor på den vaxöverdragna bladytan. En ständig följeslagare är *Anastrophyllum minutum*, liten trapplevermossa.

Hittills har jag funnit Douinian på cirka 75 olika lokaler, spridda över det lilla Sotenäset i mellersta Bohuslän och ställer naturligtvis frågan: Är den så sällsynt, som det står i litteraturen och visst måste den vara lika allmänt förekommande längs hela Bohuskusten?

**DOUINIA OVATA
PÅ SOTENÄSET
I BOHUSLÄN**

Mossfynd

NYARE FYND AV BUXBAUMIA

Hans-Olof Sticher
Rosengatan 38
434 00 KUNGSBACKA
tel. 0300-14416

Försommaren 1987 kunde jag finna Buxbaumia aphylla på två nya (?) lokaler; dels SSO om sjön Anten, Västergötland, vid en tallbevuxen vägkrök, dels i Håverud, Dalsland, intill tallrötter som gick i dagen.

Området vid Anten, ruta +7a*, inventerades under Mossornas Vänners höstexkursion 1982-10-03, men sköldmossan upptäcktes då ej, förmodligen på grund av årstiden. Buxbaumia aphylla ses nästan alltid i sällskap med Pogonatum urnigerum, vilket åtminstone ovanstående två lokaler ger belägg för.

Kortfattad Sphagnumekologi för sydvästra Sverige

HARRY ANDERSSON

A. Allmän påverkan på och samverkan med miljön.

a) Surhetsgraden.

I varje miljö finns en växelverkan mellan de fysikalisk-kemiska förhållandena och organismvärlden. Om de grundläggande orsakerna av fysikalisk-kemisk natur betingar förekomsten av speciella organismer, medför de senare förskjutningar av förhållanden och jämvikter i miljön i ett längre tidsperspektiv. Dessa självklarheter gäller i något högre grad för vitmossor än för andra marktäckande växter. En av orsakerna till detta förhållande är, att vitmossor verkar försurande (pH-sänkande). I cellulosacellväggarna finns inbyggda polyuronsyror, vilka fungerar som jonbytare. I det ofta jonfattiga vatten, som vitmossor kan utnyttja i sina tillväxtzoner, finns katjoner som Ca^{2+} , K^{+} , Mg^{2+} m.fl., som bindes vid polyuronsyrorna i utbyte mot vätejoner. Dessa anrikas successivt. Genom borrhoprover i mossmark har man kunnat påvisa en succession av alltmer vätejonfördragande arter, ex. *Sphagnum contortum* (underst) - *S. teres* - *S. parvifolium* - *S. capillifolium*.

Utbyteskapaciteten är kopplad till halten polyuronsyror. Denna halt är högre hos tuvbildande än hos mattväxande vitmossor. En mindre inomartsvariation av polyuronsyrahalten har kunnat knytas till elektrolythalten i det omgivande vattnet.

Med tiden kommer allt fler organismer att slås ut av den stigande vätejonkoncentrationen. I synnerhet gäller det vissa bakterier med nedbrytande funktion. Omsättningen av organiskt material går därigenom allt långsammare. Material av växter och djur i torvjord kan identifieras ännu efter några årtusenden. De mikroorganismer, som kan fördraga låga pH, bearbetar endast enkla organiska ämnen, ex. metan, eller oorganiska ämnen (järn- el. svavelföreningar), och miljön kan därför sägas vara "steril", när det gäller omvandlingen av biologiskt material.

b) Vattenomsättning.

På grund av växtanatomiska särdrag har vitmossor stor förmåga att kvarhålla vatten. Hyalinceller utan assimilerande funktion upptar den dominerande delen av bladets volym. När dessa celler är fyllda med

vatten, framträder klorofyllets och de accessoriska färgämnenas intensitet bäst. När hyalincellerna är tömda på vatten, blir väggarna ogenomskinliga. Mossan blir då gulvit och gör skäl för namnet vitmossa.

Hos vissa arter finns retortceller på grenarnas bark. En retort är en flasklik bildning med en åt sidan böjd hals. Dessa celler är normalt vattenfyllda och bidrager därmed till lagringen av vatten. De kan ofta härbärgera encelliga djur. Retortceller finns hos arter, som saknar porer i gren- och stambark.

Även i de kupiga och m.el.m. tegellagda grenbladen samlas och kvarhålles vatten. - Flertalet vitmossarter har hänggrenar, som bildar en matta runt stammen. I hänggrenarnas mellanrum kan vatten uppsugas kapillärt.

Utöver dessa anatomiska särdrag har även växtsättet stor betydelse för vattenhållning och vattentransport. Många vitmossor, i synnerhet de tuvbildande, har ett kompakt växtsätt, vilket gör att hela tuvan fungerar som en tvättsvamp. Man har bestämt vattenvikter hos vitmossor, som varit 25 gånger så höga som torrvikten.

Alla vitmossor är för sin förekomst främst beroende av vattentillgången, men vitmossorna bidrager i sin tur till försumpningen av miljön. Återigen är det fråga om växelverkan.

B. Topografi.

I. Sluttningsberg (urberg i dagen).

I grunda avsatsbäcken på urberg i sydvästra Sverige påträffas nästan enbart Sphagnum girgensohnii och S. compactum, där mulletäcket är tunt och har en lös konsistens. Är mulletäcket fastare, och framför allt där småbjörkars rötter höjer marktäcket, är Sphagnum palustre den terrängvinnande vitmossan. I något djupare bäcken och i tråg med svagt strömmande vatten kan Sphagnum cuspidatum bilda lösa övervattensmattor.

Rännilar med snabbt rinnande vatten och med varaktig vattenföring är vanligen kantade av Sphagnum auriculatum. I skuggiga lägen är denna vitmossa vattnigt smutsgul. I soliga lägen kan färgen variera mellan klarare gulbrun till karmin.

I bergstråk med sippervatten är beskuggning och vattnets näringsinnehåll avgörande för vilken vitmossart, som klarar sig bäst. I halvöppen terräng och på avsatser med god näringstillgång är Sphagnum subsecundum ej ovanlig. Ej så näringskrävande men väl skuggkrävande är

Sphagnum quinquefarium. När denna art någon gång ses växa mera belyst, t.ex. på kanten av ett stup, kan färgen bli rödtonad. - Den minst näringskrävande arten i sippervatten är Sphagnum russowii, som uppträder där humushalten är hög.

Är vattenföringen mera säsongsbetonad och beskuggningen någorlunda god, är Sphagnum capillifolium den vanligast förekommande arten. På grund av sitt kompakta växtsätt klarar den uttorkning bättre än de nämnda arterna i samma miljötyp. - Är beskuggningen obetydlig eller saknas, påträffas ofta Sphagnum compactum, som är mycket torktålig. Ej sällan ser man dess vitgula och förtorkade tuvor i bergsprickor och på småavsatsernas inre ytor. I lägre sluttningar och i gränzonen mot fattigkärr och gölar kan Sphagnum compactum växa uppblandad med eller helt ersättas av Sphagnum tenellum och i speciella fall av Sphagnum strictum eller Sphagnum molle. Sphagnum strictum växer dock vanligen i väl beskuggade gropar i pors-blåtåtelkärr (Myrica-Molinia).

I stänkrika stråk och med sällan sinande dropp kan Sphagnum girgensohnii växa i även mycket branta sluttningar.

II. Sluttningar på lösa underlag.

I sydvästra Sverige kommer det rörliga vattnet över lösa sluttningssjor från platåer, sjöar, dammar och källor. Är översilningsvattnet surt och näringsfattigt, överensstämmer vitmossornas förekomst med förhållandena på berghällar. Sphagnum girgensohnii minskar och Sphagnum palustre ökar med stigande näringsstillgång. I blöta stråk på dygt och måttligt näringsrikt underlag är Sphagnum subnitens vanlig. Är det utsipprande vattnet näringsrikt och når ut över måttligt sluttande myrar, är det regel, att Sphagnum teres förekommer.

III. Plan dränerad mark med tuvor.

Odifferentierade tuvor på torvunderlag är ej sällan täckta av Sphagnum imbricatum ssp. austinii. I synnerhet i mosserandskog och fastmarksanslutningar vid gölar och sjöar kan denna mossa växa mycket torrt.

I björksly runt myrar och sjöar hör Sphagnum fimbriatum hemma. Denna art bildar lösa tuvor, som snabbt växer i höjden. Dess skott är långa och avstånden mellan skottspetsarna utmed tuvsidorna är ofta stora. - Lägre och tätare tuvor bildar Sphagnum angustifolium, som oftast ses i talldungar på mossar. - Mycket kompakta tuvor i skiftande, näringsfattiga miljöer bildar Sphagnum capillifolium.

Differentierade tuvor förekommer på stora mossar, vid vattendrag samt i rikkärr. Den typiska högmosssetuvan har Sphagnum fuscum i sin övre del, om tuvan är tillräckligt hög. Oftast skall mossan också vara skyddad av gles ljung. De något lägre högmosssetuvorna toppas av Sphagnum magellanicum, S. rubellum eller S. imbricatum ssp. austinii. Tuvornas sluttningar har ej sällan en mosaik av Sphagnum rubellum, S. tenellum och i sällsynta fall S. balticum. Finns det ett tillskott av fastmarksvatten tillkommer Sphagnum fallax.

Tuvigheten i rikkärr är mindre utpräglad och differentieringen är ej lika konsekvent. Blandtuvor av Sphagnum teres och S. warnstorffii uppträder, men vanligtvis är det Sphagnum palustre, som dominerar tuvbildningen. Sphagnum obtusum kan bilda låga gungflytuvor i rikkärr.

IV. Vattenområden (bäckstränder, sjöar, gölar, vattensjuka mossar och rikkärr).

a) Rörligt vatten.

Bäckar med flacka stränder kantas ofta av sumpområden med Sphagnum girgensohnii och S. palustre. Är näringstillgången god, uppträder Sphagnum squarrosum, när vattenströmningen är långsam, och Sphagnum riparium, då vattenströmningen är snabbare. Dessa båda arter har emellertid också förekomster i andra miljöer. Sphagnum squarrosum kan växa tämligen torrt i t.ex. snårskog, och Sphagnum riparium kan växa vid sjöstränder och i hängkärr. - I bäckar på fattigmyrar finns ofta mattor av Sphagnum papillosum i den blötaste delen och S. imbricatum ssp. affine något högre upp.

b) Stillastående vatten.

1. Näringsfattigt vatten.

I starkt försurade trakter har stillastående vatten i näringsfattiga områden ofta en bård av Sphagnum auriculatum, som även kan växa submerst, ibland på avsevärda djup (6-10 m). I myrgölar kan Sphagnum magellanicum och S. fallax bilda vidsträckta flytmattor. Sphagnum jensenii, som norrut är vanlig, saknas i Sydvästsverige som beståndsbildare.

I myrtråg med påverkan av fastmarksvatten dominerar Sphagnum fallax. Smala sänkor med kärrvatten på i övrigt torra mossar kan hysa Sphagnum pulchrum, som är ovanligare än S. fallax i sydvästra Sverige.

Mossehöljornas arter är framför allt Sphagnum cuspidatum och den

ulliga S. tenellum. Motsvarande kärrtråg har en mosaik av Sphagnum papillosum och S. imbricatum ssp. affine.

2. Näringsrikt vatten.

Sphagnum contortum har i Sydsverige förekomster utmed och i gölar på snäckskalsförekomster samt i rikkärr. I de flesta fall bildar dock Sphagnum squarrosum och S. subsecundum gränszonen mot öppet vatten. - Sphagnum lindbergii, som är så dominerande norrut i näringsfattiga myrar, finns i Syd-Sverige (endast utpostförekomster) i de blötaste gungflysänkorna vid kanten av gölar eller i laggkärr, t.ex. i Risveden (Vg) och Herrestadsfjället (Boh).

Några mera ovanliga vitmossor i Sydvästsverige är Sphagnum platyphyllum, som bl.a. växer i kanten av strandgölar på skalgrus, och S. flexuosum, som finns i några blöta, tämligen näringsrika källtråg och i ett fåtal medelrikkärr.

För den som vill studera Sphagnumekologi utförligare, finns en stor mängd litteratur (Se exempelvis litteraturförteckningen i Mossornas Vänners Vitmossflora!). Problemet är att finna litteratur, som är adekvat för ett speciellt område, eftersom förhållandena växlar i olika regioner.

Vårexkursioner Göteborg

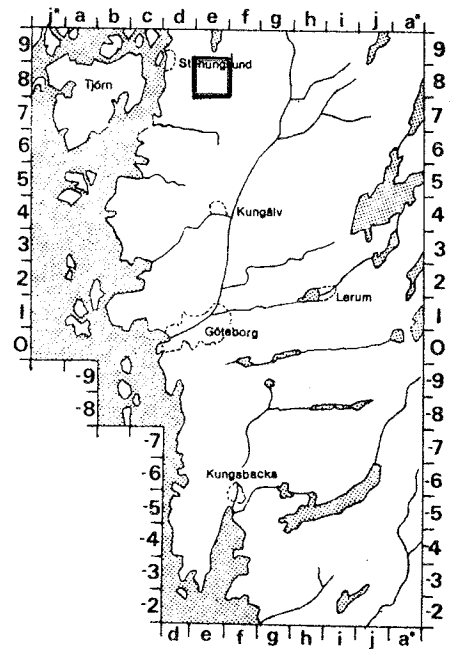
MOSSORNAS VÄNNERS FÖRSTA VÅREXKURSION 1987-04-12. Ruta: +8e.

Norra delen av naturreservatet Svartedalen har ett flertal anslutande områden, som är botaniskt intressanta. Ett sådant område med rik mossflora är nordbranterna vid Ängshagen i Ucklum. Trots att det låg djup snö vid bergfoten, var stupen fullt exkursionsbara. Innan vi startade angreppet, hade vi en kort förhandstippning om vad vi skulle få se. "Uppdraget" att finna Douinia ovata överläts till specialisterna Sven Bergquist och Evastina Blomgren. Frullania fragilifolia och Schistostega pennata var också med i förhandstipset och dessa förväntades framvisas av andra exkursionsdeltagare.

I spänd förväntan startade gruppen en oordnad attack mot bergsstupen. Den som först utropade sitt "Heureka" (jag har funnit det!) var Evastina Blomgren, som kom med ett fint sjok av fertil Douinia ovata. Det visade sig sedan finnas ca en kvadratmeter av så gott som ren och fertil Douinia. - Så fortsatte fynden att komma. De flesta mossorna var fertila. Även i de stora överhängen av Sphagnum quinquefarium fanns mängder med sporhus. Att vi befann oss i en sedan länge orörd natur, vittnade små stråk av korallaven Sphaerophorus globosus. I bästa skick var också de sprickfyllande arterna Bartramia pomiformis och Rhabdoweisia fugax. Några smågrupper av Cynodontium bruntonii hade ockuperat minimala nischer i bergväggen. De i Västsverige allmänna arterna Rhytidiadelphus loreus och Plagiothecium undulatum täckte block, resp. barrmattor i slutningen. - En strid bäck nedanför berget bidrog till den för mossor gynnsamma höga luftfuktigheten. Marsupella emarginata, Scapania undulata och Pellia epiphylla överspolades av det rikliga smältvattnet.

Ett par timmar gick åt, innan det ganska begränsade området hade fingranskats och fått avslöja sina bryologiska hemligheter. Vår avsikt var att sedan uppsöka en högt belägen myr. En förpatrull rapporterade emellertid, att det låg heltäckande snö högre upp, varför vi fick avstå från myrexkursionen. I stället gav vi oss i väg till lägre liggande bäckraviner i södra delen av rutan. Vid Harås i jordbruksområdet demonstrerades de underjordiska knölarna hos Bryum rubens. De tre arterna Pogonatum nanum, P. aloides och P. urnigerum växte som på beställning bredvid varandra. Ditrichum heteromallum var ej svår att leta reda på i en vägs slänt. Några åkermarks-mossor, ss. Pottia truncata och vårtidig Riccia sorocarpa kompletterade artlistan.

En kort anhalt vid några stora askträd gav oss de miljö känsliga arterna Orthotrichum lyellii och Leucodon sciuroides. - Sista anhalten var en hassellund och en bäckdal väster om Tveten. Sven Bergquist kunde visa på några förekomster av Uloa drummondii växande pedagogiskt föredömligt bredvid Uloa bruchii. Bland resterna av fjorårets Struthiopteris filicastrum och årets spirande Mercurialis perennis fanns rena och skira mattor av Eurhynchium angustirete. Åtskilliga mark- och trädväxande mossor registrerades. - Efter avprickningen på artlistan kunde vi konstatera, att vi sett 120 namnbestämda arter och att vi hade ett icke föraktligt förråd av obestämda arter att arbeta med vid hemkomsten. - I den kyliga men stimulerande exkursionen deltog Sven Bergquist, Evastina Blomgren, Jan Ekman, Lars Gustafsson, Eva van Odijk samt Harry Andersson, som refererade.

MOSSORNAS VÄNNERS INVENTERINGSEXKURSION TILL RUTA -3i, 870426.

På morgonen när en skara mossvänner samlades lyste vårsolen klart, men i vinden fanns det vinter kvar. Färden gick söderut mot Fjärds och därifrån österut in bland skogarna. Första stoppet gjordes vid Idala kyrka. Träden kring kyrkan visade sig vara ganska kläna oxlar som gav klen mossutbyte. På en gårdsplan intill stod ett stort träd (*Salix* art), där vi dock fann *Homalothecium sericeum*.

Vi körde vidare mot Rostorp, där den odlade marken tog slut och Idebäcken via ett mossområde försvann in i skogen. I bäcken växte *Pellia epiphylla* och *Scapania undulata* som mycket vackert helt täckte vissa stenar, medan andra var helt kala.

Mossmarken kring bäcken hyste arter som *Sphagnum fallax*, *S. imbricatum*, *S. rubellum*, *S. papillosum* och *S. palustre* liksom levermossorna *Mylia anomala* med mycket vackra groddkorn, *Odontoschisma sphagni*, *Cephalozia connivens* samt *Calypogeia neesiana* och *C. sphagnicola*.

Efter att utan uppseendeväckande fynd ha undersökt en bergvägg återvände vi till den öppna marken och intog vår matsäck i lä bakom några stenar och med solen i ansiktet. I det ögonblicket kunde man ana att varmare tider var på väg.

Ett stenröse visade sig hysa *Schistidium apocarpum* och *Grimmia pulvinata*. En närmare granskning av stenarna avslöjade deras cementursprung.

Sju mossvänner undersökte krypande en åker i närheten utan att hitta en enda *Pottia*. Slutligen upptäcktes dock de "röda potatisarna" på *Bryum rubens*.

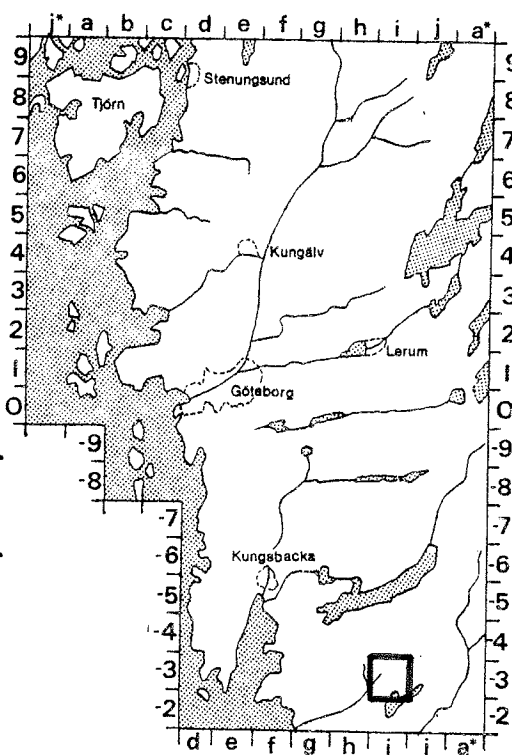
Till Hans-Olofs besvikelse fortsattes färden utan att vi funnit någon nötmossa.

Lyngmossen med närbelägen nordbrant hägrade. En viss diskussion om vi var kvar i rutan eller inte vidtog, men vi enades slutligen om att vi ännu ej passerat gränsen, och det var väl eftersom Göran glädjestrålade visade upp sitt fynd av *Schistostega pennata* på sanden under ett stenblock i vägkanten.

Det var längre och framför allt högre till branten än vi räknat med men vi klängde tappert på och hängande i grenar plockade vi till oss mossor som *Anastrophyllum minutum*, *Rhabdoweissia fugax* och *Cynodontium strumiferum*.

Då vi avslutade exkursionen fann vi att vi hittat 26 levermossor och 77 bladmossor, ett något magert resultat säkerligen beroende på de triviala marker vi besökt.

En trevlig utflykt i den spirande vårnaturen fick vi i alla fall Sten A, Jan o. Sten E, Pär J, Göran Sidenwall, Hans-Olof S och Evastina B, som skrev.

Startpunkt för exkursionen var friluftsbadets parkering på sydsidan av Landvettersjön c:a 1 mil öster om Göteborg. Utmed sjön löper en väg och en järnväg. Den senare är delvis insprängd i berget. De branta bergstupen vid järnvägen var bitvis fuktiga och i dessa fuktstråk växte bl.a. Jamesoniella autumnalis i tämligen stora mattor. Något torrare växte Anastrophyllum michauxii, som vi hittills endast funnit i ett fåtal rutor. Bergväggarna, som hyste de flesta typiska urbergsmossorna ss. Rhacomitrium lanuginosum, Rh. heterostichum, Polytrichum formosum, P. piliferum, Bartramia pomiformis, Diplophyllum albicans, Frullania tamarisci, Dicranum scoparium, Andreaea rupestris m.fl., lockade oss icke någon längre tid.

I stället följde vi en stig utmed en bäckravin mot söder. På en rotvälta fann Sven Bergqvist rikligt fertil Schistostega pennata. Nästan varje exkursion ger ett fynd av denna mossa, sedan vi lärt känna dess ekologi. Det synes som om Schistostega pennata, som i första hand föredrar järnhaltigt finkornsmaterial, gynnas av kväverikt organiskt material, ss. djurspillning, urin, alförna, mulnande alrötter mm. Rotvältnen vid denna exkursion fanns i en aldunge.

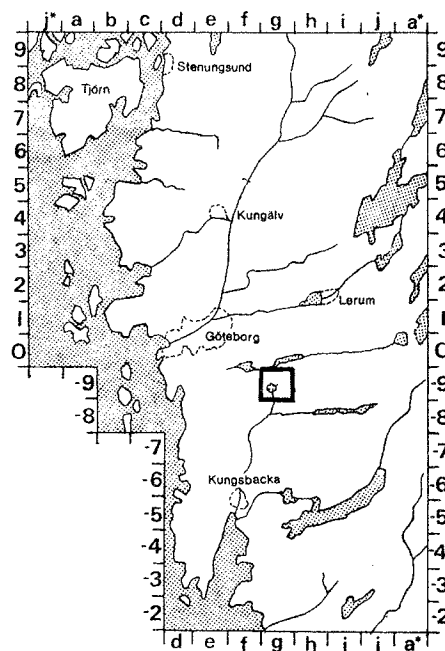
Den nyligen utvidgade stigen tycktes vara lämpliga växtplatser för Diplophyllum obtusifolium, Nardia scalaris och Jungermannia-arter, men trots ett intensivt sökande fann vi ingendera av arterna. Sannolikt var underlaget alltför "färskt", ty stora gröna fält av mossprotonema hade börjat utbreda sig i nederkanten av schaktningarna.

Efter att ha kämpat oss uppför branterna kände vi starkt behov att öka vårt energiförråd och att värma oss med ej alltför upphetsande drycker. Framför oss låg nämligen uppgiften att på en liten myr finna alla de "normala" artinslagen. Med stor framgång 'betade' Evastina Blomgren av artlistan, på vilken bl.a. Splachnum ampullaceum fanns. Även Sphagnumfloran var nästan fulltalig sett ur västsvensk synvinkel: Sphagnum magellanicum, S. rubellum, S. papillosum, S. imbricatum ssp. affine och ssp. austinii, S. fallax, S. cuspidatum, S. majus, S. tenellum, S. girgensohnii.

Sedan vi dragit oss genom en höjdsvalk, började nedvandringen i en östligare dalgång, som ledde ned till Långnäs jordbruks- och lövkärrs-område. Den tydligt kväverika miljön märktes inte bara i näsorna utan också i florapåverkan på träden. Orthotrichum lyelli, Leucodon sciuroides, Homalothecium sericeum växte rikligt, uppblandade med smärre förekomster av Ulota bruchii och Orthotrichum affine. I ett lövskogskärr fann vi Eurhynchium angustirete och E. stokesii, men förvånansvärt nog inga Fissidens-arter i den leriga sluttningsmarken.

För att vi skulle få en god täckning av olika miljötyper, gjorde vi ett svep över åkerrenar och några åkerfält. Eftersom marken var välgödslad och och välbearbetad, blev utbytet av mossor magert. På en åkerväg växte Weisia controversa bland i övrigt triviala arter.

Totalutbytet av exkursionen blev 118 arter - ett knappt medelgott resultat. Deltagare var Sten Ahlberg, Sven Bergqvist, Evastina Blomgren och Harry Andersson (rapportör).

Mossornas Vänners exkursion till Öresjön
den 24 maj 87.

Då vädergudarna stod på vår(ems) sida idag begav vi till Öresjön i Västergötland, strax norr om Västerlanda. Vid sjöns sydända finns det spridda förekomster av diabasgångar i marken. För oss oinvigda såg det mest ut som en helt vanlig granskog så där på lite håll. Men när vi kommit in i skumrasket och klafsat runt i den sumpiga bottenvegetationen, gjorde Harry oss uppmärksamma på Bryhnia novae-angliae som här fanns i stor mängd. Något sämre ställt var det med Dicranella palustris. Den fanns här endast i ett glest bestånd med små skott. Sten kom med några skott av Sphagnum strictum. Den växte här högt uppe i sluttningen i en utbredd Sph nemoreum matta vilken låg delvis dold under blåbärs ris. Sph strictums lurviga huvud stack av mot Sph nemoreums mer väl kammade utseende. Nu gick vi ner på vägen och förflyttade oss några hundra meter för att sen kasta oss in i naturen på jakt efter nya upplevelser. Hookeria lucens bredde ut sig framför våra fötter i en vackert skinande matta. Efter en stunds strosande då och då återvändande till Hookerian begav vi oss ner till sjön för att äta. Mätta och belåtna ställde vi färdan mot Ranneberg i Romelanda sn, Bohuslän. Blechnum spicant, Kambräken var det växt som besågs här. Av någon anledning fann flera onamnade exkursions deltagare det nöjsamt att trampa på rara växter denna dag.

Vi som var där: Evastina B, Harry A, Lars G, Pär J, Sten E, Peter S, Anders S och Malin S.

Peter Sögård

Vårexkursioner Stockholm 1987

STOCKHOLMSSEKTIONENS EXKURSION TILL TEGELVRETEN, KUGGHAMRA,
I GRÖDINGE SOCKEN, SÖRMLAND, 87 05 24.

Lokalen, som är belägen ca 10 km sydost om Södertälje, utgörs av en bäckravin med recenta erosionsprocesser. Brinkbäcken och dess tillflöden, som annars slingrar sig genom odlingslandskapet, har här stött på finmo/mjåla och grävt sig djupt ned genom lagren.

Strax före ravinens början, på lerblandad jord i exponerat läge, hittades Pleuridium subulatum. Dennes toppblad på fertila skott är betydligt längre än dess mellersta, vilket ju inte är fallet hos förväxlingsarten Pseudephemerum nitidum. Här fann vi också Dicranella schreberana.

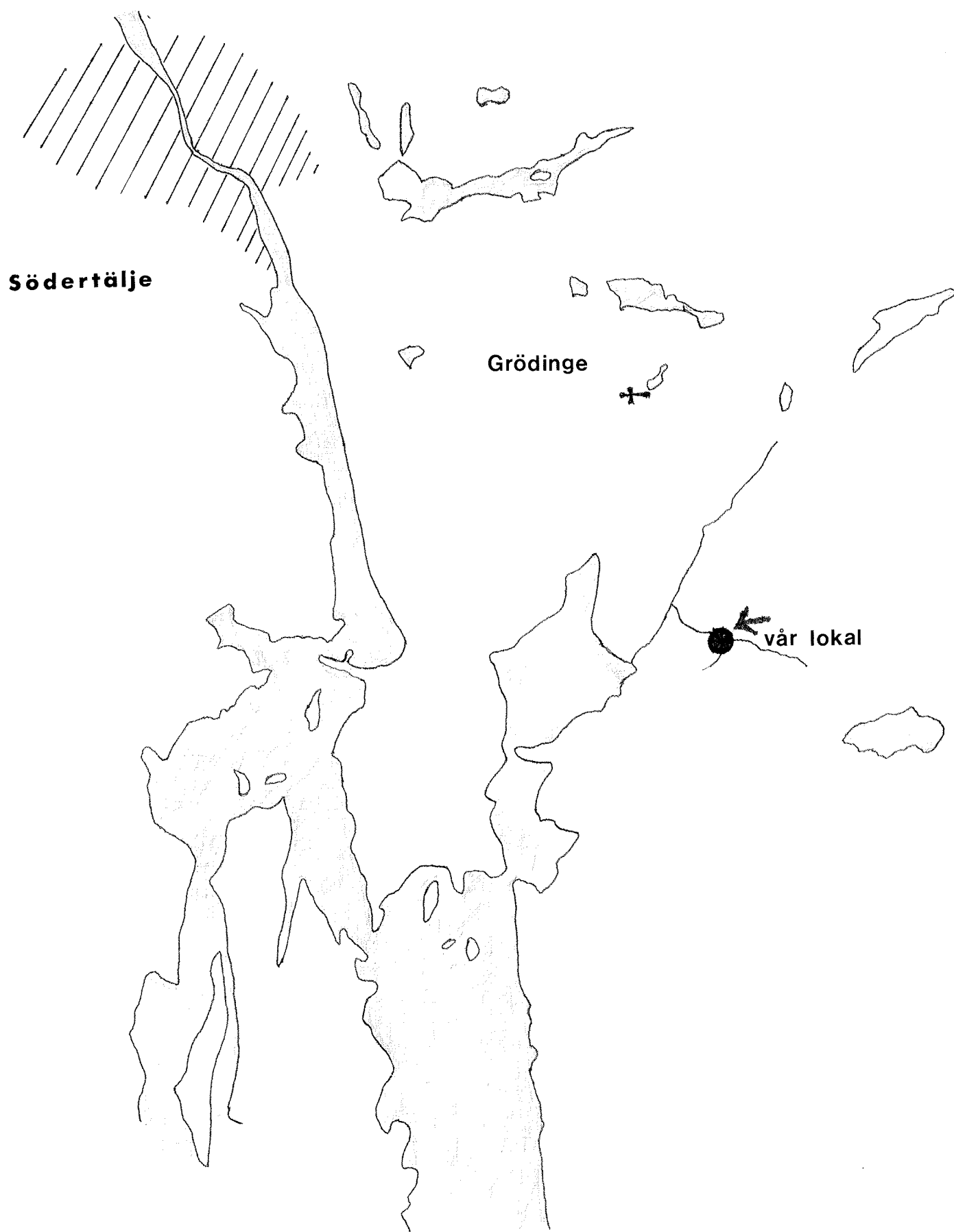
Nere i ravinen var botten stundom helt blockerad av nedrasade träd. Vi tvangs då passera högt upp i de nästan lodrättstående branterna. Olika läten från exkursionsdeltagarna antydde att mången bak här gjordes opresentabel för sina respektive baksäten.

På de fuktiga ravinkanterna trivdes olika Fissidens-arter. Likt ett par kräftklo-par stack den lilla F. exilis upp bland F. bryoides- och F. taxifolius-skotten. Bland pleurokarperna märktes främst Amblystegium serpens och Plagiothecium succulentum. Där fanns även Pl. cavifolium. Till skillnad från Pl. succulentum har denna ej plattade skott. Hypnum lindbergi fanns alldeles vid vattenkanten. Tvärtemot flertalet Hypnum-arter har denna stora färglösa bashörnceller. Mycket fuktigt satt Conocephalum conicum. På dess morotsdoft replikerade mossvännerna med picknick. Under inmundigandet diskuterade vi olika möjligheter att kanalisera det stora mossintresset i Stockholmsområdet. Olika uppslag till inventeringar och exkursioner dryftades.

Efter matrasten gick vi djupare ner i ravinen. Här fanns på lågor den suboceaniska Rhytidiadelphus loreus. Den är här i trakten annars kustbunden men lockas tydligen hit av ravinens fukt och dess låga temperatur.

Som final visade Lars sitt nu 2 år gamla fynd av Dicranum tauricum. Den är vanlig på Gotland men i resten av landet mycket rar. Här på en tall och en Salixlåga vilka hängde över bäcken satt den tussvis, besvarandes våra kärleksfulla smekningar med att kasta sina fragila skottspetsar till husmaskarna. Den växte tillsammans med Nowellia curvifolia och Dicranum montanum på barklösa partier av stammar och grenar. Lars kunde glatt konstatera att den hade blivit talrikare.

Vi som exkurerade var Olle Strohl, Torsten Carlsson, Lars Hedenäs, Ann-Therese Nilsson, Lena Eriksson, Astrid Bodin, Gerhard Kristensson, Rikard Sundin, Tomas Fasth samt Erik Emanuelsson som skrev. Vi skulle ha varit ytterligare 3 billaster mossvännar, men dessa körde bort sig i den sörmländska geografin.

Höstprogram Göteborg

Söndagen den 30/8 ruta +5 c.

Exkursionsorganisatör är Peter Sögård. Han skall förhoppningsvis guida oss runt i trakterna av Ödsmål, Solberga sn. Rutan rymmer såväl strandängar som mossiga branter.

Vilken tid och var vi samlas meddelas vid anmälan på tele 0303 / 143 36

Söndagen den 13/9 ruta +5 j.

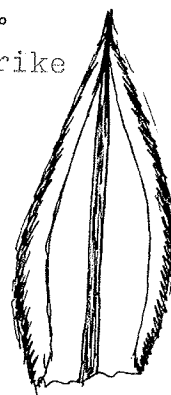
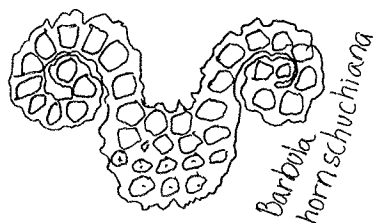
I Risvedens östra del mer mot Mjörn, runt Östad, skall vi exkurera denna dag. På kartan finns det några stora mossar inritade, en bredvid en fotbollsplan för dem som tröttnar på Sphagnum letandet. Det öppna landskapet bjuder också på en och annan åker. Vad sägs om en badplats som lunchställe, sjöutsikt och det där. Pär Johansson är mannen som kan hålla reda på oss så här långt bort.

Tel 031 / 129 483

Söndagen den 27/9 ruta 0 a.

Vem känner till Hönö bättre än Lars Gustavsson. Lukten av förmulnad tång, dunket från en feskebåt, solen som öser sitt välbehag över oss, luften vilken behagligt rör på sig. Allt detta ligger som en ram runt dagens vandringar, härs och tvärs över ön på jakt efter någon bra fika plats. Ett intressant fynd som gjordes i detta ö-rike för några år sedan var fyndet av *Barbula hornschiiana*. En trevlig liten mossa.

Tel 0303 / 938 08

Söndagen den 11/10 ruta +9 g.

Landskapet runt Västerlanda är kuperat och bjuder på det mesta i biotop väg. Vi har gjort fina fynd i dessa trakter för bara något år sedan. Bryhnia novae-angliae växer strax söder om dagens ruta, i liknande miljö.

Ring Harry Andersson tel 0303 / 926 35

Söndagen den 25/10 ruta -6 f.

Istället för att sitta hemma och kura i soffan, med en filt runt benen, en god bok i handen och en kopp varm chokolade inom bekvämt räckhåll så kan du följa med oss ut och inventera i markerna norr om Kungsbacka. Enligt kartan dominerar jordbruksmarken men i nordväst tränger sig skogen på.

Ring Peter Sögård.

Söndagen den 8/11 ruta 0 g.

Rutan norr om Lamdvetttersjön skall inventeras denna söndag om ej vintern eller höstrusket sätter stopp för oss. Mycket skog och stora mossar bäddar för en välfylld inventeringslista.

Evastina Blomgren tar emot din anmälan på tel 031 / 462 423

Höstprogram Stockholm

Söndag 27 september blir det exkursion till Mindalssjön V om Södertälje. I sjön finns en spännande flora av submersa mossor, exempelvis Fontinalis hypnoides, Drepanocladus capillifolius och Calliergon megalophyllum. Omgivningar delvis av igenväxande betesmarker och sumpskog.

Information om tider, resvägar m.m. fås av Lars Hedenäs (08-7785254) veckan före exkursionen.

Helgen 23-25 oktober. Mosskurs på Tollare folkhögskola. Vårens kurs blev snabbt full, varför vi nu upprepar det hela. Kursen inleds fredag kväll kl. 18.00. Exkursion till Runmarö ingår (lördag). Även nybörjare är välkomna.

Kursledare blir Lars Hedenäs och anmälan sker till Birgit Sundin (08-7478223) eller Tollare folkhögskola (08-7150030). Kostnad 25 kr + resor.

Medlemsförteckning - Stockholm med omnejd

Medlemsförteckning MV - Stockholm med omnejd

Astrid Bodin	Krokvägen 11, 131 41 Nacka	08-716 54 32
Torsten Carlsson	Trädgårdsgatan 36B, 152 00 Strängnäs	0512-154 69
Gudrun Ekelöf	Ellahagsvägen 21A, 183 38 Täby	08-758 52 02
Eva Eliasson	Rättviksvägen 119, 191 71 Sollentuna	08-754 21 50
Erik Emanuelsson	Essingestråket 40 nb, 112 66 Stockholm	08-13 31 92, 08-735 79 05
Fritz Eriksson	Bellmansgatan 84, 75428 Uppsala	
Leif Eriksson	Fältvägen 16, 191 77 Sollentuna	08-754 41 09
Lena Eriksson	Östmarksgatan 51, 123 42 Farsta	08-93 75 88
Tomas Fasth	Alphyddan 6, 131 35 Nacka	08-716 42 58, 036-13 00 47
Tomas Hallingbäck	Plommonvägen 126, 741 00 Knivsta	018-34 35 12, 018-17 10 00 (arb.)
Lars Hedenäs	Middagsvägen 20, 146 00 Tullinge	08-778 52 54
Gullmar Henäng	Vikingavägen 13, 191 45 Sollentuna	08-96 60 20
Gerhard Kristensson	Ekebydalsvägen 87, 186 00 Vallentuna	0762-718 57
Björn Owe Larsson	c/o Arnevall, Vadslösvägen 23, 125 41 Älvsjö	
Åsa Lundgren	Fältvägen 16, 191 77 Sollentuna	08-754 41 09
Michael Löfroth	Karlsuddsvägen 50, 185 00 Vaxholm	
Ann-Therese Nilsson	Grusåstränd 97, 122 49 Enskede	08-59 07 19
Ulla Nilsson	Malmvägen 8C, 5tr., 191 61 Sollentuna	08-35 07 43
Barbro Norberg	Lövbergavägen 40, 132 00 Saltsjö-Boo	08-747 82 07
Gunnel Norberg	Malmvägen 7, 191 61 Sollentuna	08-96 66 45
Görel Kristina Näslund	Vikingavägen 13, 191 45 Sollentuna	08-96 60 20
Agneta Pettersson	Astervägen 1, 191 43 Sollentuna	08-96 68 72
Bengt Samuelsson	Sportvägen 13, 191 43 Sollentuna	08-35 71 93
Olle Sjöqvist	Nybohovsbacken 52, 117 44 Stockholm	08-451113
Erik Skarp	Skebokvarnsvägen 292, 124 34 Bandhagen	08-86 43 53
Olle Strohl	Sten Stures väg 15, 131 47 Nacka	08-716 41 20, 0766-520 50(som. b.)
Birgit Sundin	Kvarnsjövägen 3, 132 00 Saltsjö-Boo	08-747 82 23
Rikard Sundin	c/o Norberg, Skarpöv. 49, 132 00 Saltsjö-boo	08-715 74 93
Karl-Erik Söderholm	Ellahagsvägen 21A, 183 38 Täby	08-758 52 02
Monica Ulfwi	Åkervägen 70A, 191 45 Sollentuna	08-35 38 39
Gudrun Vanhoenacker	Veckovägen 9, 175 41 Järfälla	0758-177 97

Tiveden 16-18/10

Ett utmärkt tillfälle för mossvänner från olika delar av landet att träffas, ger denna exkursion. Vår lokale ciceron Kurt-Anders Johansson tar oss till intressanta lokaler i trakterna kring Vätterns norra ände.

Samåkning från Göteborg och Stockholm rekommenderas, kontakta isåfall Pär Johansson, 031-129483, respektive Gerhard Kristensson, 0762-71857. De aktuella topografiska kartbladen är 9E Askersund SO, 9F Finspång SV och eventuellt Hjo NO. Övernattning lö-sö sker t ex i tält i Bocksjö vid Vätterstranden. Om man önskar lösa den frågan på annat sätt så har turistbyrån i Karlsborg telefon 0505-12120. Programmet blir som följer:

LÖRDAG. Samling 10.00 vid Granviks herrgård, ca 10 km NO om Karlsborg. Vi åker till Valekleven vid Granvik. Stup mot Vättern med bl a *Rhabdoweisia crispata*.

Ytterligare en eller ett par raviner i utkanten av Tiveden besökes (Olshammar).

Eventuellt hinner vi botanisera på klippor och hållar vid Vätterstranden vid Bocksjö innan vi lägger oss att sova.

SÖNDAG. Vi startar med att åka till Hammar S om Askersund. Ett urkalkstensområde där klippor och hållar vid stranden undersökes.

Lemunda sandstensbrott blir sista exkursionsmålet, om tiden medger det. Därefter vidtar hemresa.

Exkursionsledare: Kurt-Anders Johansson
Henrik Gjutes Gata 36 B
541 45 SKÖVDE
tel. 0500-117 80

Bestämningsservice

Många mossvänner har säkert en hög med obestämda kollektioner undanstoppade hemma i byrålådan. Det är sådana man inte själv har kunnat placera i rätt familj eller släkte, eller kanske en artbestämning som man inte är helt säker på, och skulle behöva få kontrollerad. Mossornas Vänner startar därför en bestämningsservice, ett system där man ^{kan} korrespondera med ett antal personer, referenter, och skicka kollektioner till dessa. På den lista som följer nedan, och som fortfarande är ofullständig (!), framgår vem man skall anlita för sina egna problemkollektioner. Speciella referenter för mera otränade mossvänner finns, s.k. nybörjarreferenter.

För att servicen skall fungera gäller följande regler:

1. Materialet skall vara torrt när det skickas, så det inte ligger och möglar i brevlådan om referenten är bortrest.
2. Antalet kollektioner man får skicka till en och samma person i samma sändning maximeras till fyra stycken.
3. Servicen gäller i första hand endast inom-nordiskt material. Önskas hjälp med utom-nordiskt material bör man kontakta referenten ifråga först.
4. Så noggranna insamlingsuppgifter som möjligt skall bifogas, t.ex. om lokalens läge, substrat, följeväxter m.m..
5. För vissa mossor, särskilt levermossor som Cephalezia och Cephaleziella, är det viktigt att vid insamling försöka hitta fertilt och fruktbärande material, då de könliga detaljerna ofta är diagnostiska för de olika arterna.

Referentverksamhet av liknande slag förekommer hos British Bryological Society, den brittiska motsvarigheten till Mossornas Vänner. MV:s bestämningsservice startar nu på försök, och en utvärdering kommer att företas om något år. Om alla är nöjda då så kan verksamheten fortsätta. En förhoppning är att vi kan fylla ut de vakanser som finns inom viktiga släkten och familjer, och alla som kan tänka sig att hjälpa till är hjärtligt välkomna att höra av sig, brevledes eller per telefon, till Pär Johansson, Birgittag. 4 B, 414 53 Göteborg, telefon 031-129483.

NYBÖRJARREFERENTER (Obs den geografiska belägenheten!)

Nils Cronberg	-Lund
Pär Johansson	-Göteborg
Göran Sidenvall	-Arvika
Bengt Gunnar Jonsson	-Umeå

BLADMOSSOR

Fissidens	-vakant
Seligeriaceae	-Per Olof Nyman (bortrest under 1988)
Dicranaceae	-vakant
Pottiaceae	-vakant
Schistidium	
Racomitrium	-Hans Blom
Grimmia	-Peter Carlsson
Bryum	
Ulota	-Peter Sögård
Orthotrichum	-Gerhard Kristensson
Pleurokarpa bladmossor	-Lars Hedenäs

LEVERMOSSOR

Lophozia	
Barbilophozia	
Orthocaulis	-Lars Söderström
m.fl.	
Bållevermossor utom Riccia	
Cephalozia	
Cephaloziella	-Kell Damsholt
Riccia, och övr. levermossor	-Tomas Hallingbäck

SPHAGNUM

Nybörjare, material N om Limes N.	-Susanne Rundlöf
Nybörjare, " S " " "	-MV Göteborg c/o
Avancerade (dvs om man har jobbat	Harry Andersson
tidigare med släktet)	-Kjell Ivar Flatberg

ADRESSER till ovanstående personer finner ni i medlemsförteckningen. Om någon saknar en sådan så kan ni skriva till redaktionsadressen.